

Noeliň taryhy kökleri

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Noeliň taryhy kökleri NOELIŇ TARYHY KÖKLERİ

Lord Raglan diýen alymyň "Dinleriň asly" ("The Origins of Religions") diýen kitaby Rim imperiýasy döwründe dini jemagatlaryň däp-dessurlary barada gymmatly maglumatlary berýär. Kitapda şeýle diýilýär:

"Iňňän gadymy döwürlerde ýaş ýetginjegi hudaýlara gurban etmek we ediljek gurbany bir ýyllap aýratyn saklap onuň her bir islegini berjaý etmek, ýylyň aýagyna-da ony gurbanlyk edip etini iýmek we ganyny içmek adaty dinden habary bolmadyk käbir taýpalarda bardy. Gurban edileniň etinden we ganyndan ekin meýdanlaryna sepeläp ýeriň bereketli boljagyna ynanýarlardy. Gurban edilmek üçin saýlanan kişiniň taýpanyň dini kethudasý bilen ylalaşyp, ýerine başga biriniň gurban edilmeginiň hem bolýan wagty bardy. Ýerine başga biri gurban edilen kişi bolsa ýene bir ýylyň dowamında mukaddes hasaplanyp, her bir islegi ýerine ýetirilýärdi. Netijede dowamly mukaddes saýylan we her islegi berjaý edilen şahsyyetler döräpdir. Bu "mukaddes" kişilere taýpalary tarapyndan "patyşa" ýa-da "diri hudaý" hökmünde garalyp başlanypdyr. Şeýdibem bu "mukaddes" kişileriň adamlyklarynyň, ýagny bedenleriniň aýry bir şahsyét, hudaýlyklarynyň aýry bir şahsyét bolandyklary baradaky ynanç döreýär. Hudaýyň bu adamlara aralaşyp, bedenlerine ýerleşendigi baradaky ynanç bu nadan taýpalaryň arasynda döräpdir. Belli bir wagtdan soňra ol taýpalaryň mukaddes hasap eden adamlaryna hudaý ýa-da "hudaýyň ogly" diýip çokunmaga başlaýarlar".

Gadymy döwürdäki butparazlarda ýa-da dürli milletlerde hudaýlaryň, ýarym hudaýlaryň we gahrymanlaryň legendar hekaýatlary mifologiyada aýdyň şöhlelenipdir. Olarda ilki dini däp bar, soňra bu däbi ornaşdyrmak üçin mifologik hekaýatlar

toslanylpyndyr. Adamlar toslama hudaýlaryň ölmegi ýa-da direlmegi bilen özleriniň halas boljagyna ynanyldyrlar.

Halas ediji hudaýa ynanan taýpalaryň iň bellemeli tarapy olar adamyň hudaý bilen birleşjegine, bitewileşjegine ynanýanlygynda we simwolik et iýmek, içgi içmek adatlarynyň barlygynyndadır. "Halas ediji hudaý" ynanjy soňra "Gün hudaýy" bilen birleşdirilýär. Her bir halas ediji hudaýyň gyş paslynyň başynda dogulýandygyna ynanylýardy. Gyşyň başy bolsa Grigorian kalendaryna görä 25-nji dekabrdyr. Hristianlar bolsa Isa pygamberi "Halas ediji hudaý" hökmünde kabul edip, bu gjäni başlangyç we "Noel gijesi" hökmünde her ýyl baýram edip bellemäge başladylar.

Edward Karpenter dürli dinleriň "Halasgär hudaý" baradaky hekaýatlaryň, meselem grekleriň Dionisi, rimlileriň Gerkulesi, persleriň Mitrasy, müsürlileriň Amon Rasy, Osiris, Izisi, demirgazyk samileriň Baaly, assiriýalylaryň we wawilonlylaryň Tammuzy bilen Isa pygamber baradaky soň döredilen hekaýatlaryň birmenzeşligine ünsi çekýär. Onuň aýtmagyna görä:

1. Bu agzalan hudaýlaryň hemmesi 25-nji dekabrdan ýa-da şol güne golaý günlerde dogulýar;
 2. Hemmesi-de ärsiz zenandan dogulýar;
 3. Hemmesi-de gowakda ýa-da ýerasty köweklerde dogulýar;
 4. Hemmesi-de adamlar üçin dürli müşakgtatlara döz gelýärler;
 5. Hemmesi-de "nurlandyryjy", "gowulaşdyryjy" we "şepagat ediji" atlaryny göteripdir.
 6. Hemmesi-de şer güýçler tarapyndan ýeňliše uçraýar;
 7. Hemmesi-de dowzaha ýa-da arş togalagynyň beýleki tarapyna inipdirler;
 8. Hemmesi-de gaýtadan direlipdirler we adamlaryň jennete girmegine öñbaşçylyk edýärler;
 9. Hemmesi-de adamlar bilen ýakyn gatnaşykda bolan keramatlylar hasaplanypdyrlar we çokundyryş dabarası bilen jemagat kabul edýän dinleri berkarar edipdirler;
- Hemmesi-de gurbanlyk berilen iýimitleri iýip ýatlanypdyrlar.

(Maglumat üçin seret: Lord Raglan "The Origins of Religions").

Nýu-Ýork uniwersitetiniň taryh professory Waelanse Ferguson hem "hristiýan edim-gylymlarynyň, belli günleriniň butparaz edim-gylymlary we belli günleri bilen meňzeşligine, wagtynyň birligine" ünsi çekýär. Meselem Noeliň taryhy Eýranda we Rimde Gün hudaýy Mitranyň doglan günüdi. Bu belli gün iññän gadymy döwürlerden bäri butparaz dünýäsinde möhüm baýramçylyk günleriň biridi.

Harputly Yshak Efendi "Diýa-ül Kulub"

Terjime eden: © Has TÜRKMEN. Taryhy makalalar